

Ik schilder vrouwen die vrij willen zijn

Achttien jaar geleden verkocht Ans Markus haar werk op braderieën voor vijftig gulden. Nu heeft ze een riant eigen expo' atelier op het Prinseneiland en is ze een van de best verkopende schilders van Nederland.

TOEN IK ZESTIEN was, wilde ik een tekencursus volgen. Ik had stiekem werk ingestuurd en prompt kwam er een man aan de deur: uw dochter heeft talent! Maar mijn moeder vond het niet nodig. Het was al heel wat dat ik naar het lyceum mocht; en dan ook nog tekenles, nee hoor, doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg. Bovendien kostte zo'n cursus geld en we hadden het thuis niet echt breed."

"Ik vond het niet zo erg. De ramp kwam een jaar later, toen mijn ouders verhuisden van Haarlem naar een dorp in Brabant. Een bedompte nieuwbouwwijk in Geertruidenberg, al mijn vrienden en kennissen kwijt. Ik zou in Breda doorgaan met leren, maar daar is niets meer van terechtgekomen."

"Op een dansavond in Oosterhout leerde ik een jongen kennen. Ik raakte in verwachting en bleef aan hem plakken. Zo kort en bondig was het. In zo'n situatie klamp je je aan iemand vast, denk ik. In het dorp vonden ze me maar een vreemde eend in de bijt; zwartomrande ogen, andere kleren, cape om. Dus dat klikte niet zo snel."

"Ik zou nooit met hem getrouwd zijn, als ik niet in verwachting was geraakt; dat wist ik toen al. In deze tijd zeg je: ik word een bewust ongehuwde moeder. Dat kwam destijds geen moment ter sprake; in mijn omgeving moest er getrouwd worden, voor de burens, de familie."

"Vanaf het begin had hij driftbuien, trok mijn kettingen af, sloeg me, trapte meubilair in elkaar. Er was niks goed aan mij. Na elf jaar huwelijk was ik zo ver dat ik mijn handen in mijn zakken hield, want die waren te groot, en mijn neus en mijn oren bedekte ik het liefst door een grote kraag, zodat die ook niet te zien waren. Dat doet zo'n situatie met je; het gaat op je zitten, in je zitten, je gaat zelf ook denken dat er niets aan je deugt."

"Zo zijn die windsels op mijn schilderijen ontstaan: omdat ik me niet kon laten zien. Die verstopte figuur, dat ben ik. Als iemand elf jaar lang op je inpraat dat er niks goed aan je is, dan duurt het lang eer je dat weer kwijt bent. En als je dan toch al niet zo'n heel zeker-van-je-zelf-tiepje bent... Ik zit er nog wel eens mee; ik vind andere mensen vaak beter en mooier dan ik zelf ben. Er wordt veel van je weggehaald als zoiets je overkomt in je beginperiode, als je jong bent."

"Ik heb nooit terug kunnen vechten. Als er zo'n driftbui was, hield ik me heel

stil. En maakte altijd excuses: het had nog slechter kunnen zijn, het gaat wel over. Almaar zorgen dat hij het naar zijn zin had, in de hoop dat het beter zou worden. Zijn moeder zei altijd: 'Hij is met de tang verlost'. Dus ik dacht: misschien zijn die hersenen toen een beetje knel geraakt of zo, dat hij daar aanvallen van krijgt. Nu kan ik daar om lachen, maar zo naïef was ik toen."

"Hij beloofde ook beterschap, zei altijd meteen sorry. 'Sorry, sorry, sorry', ik kan het woord niet meer horen. Die klank... Als ik het nu iemand hoor zeggen, denk ik: daar heb je er weer zo één. Het gaat zo voorbij aan alles; met sorry is de lading niet gedekt."

"Waarom ik het zo lang heb volgehouden weet ik niet. Op een dag denk je: ik investeer en investeer en er komt niks terug. Geen liefde, geen gesprek. En dan houdt het op."

"Het positieve uit die situatie is dat mijn kind en ik een gigantische band hebben gekregen, al heeft ze er natuurlijk ook een enorme tik door opgelopen. Sigrid was mijn leven, op haar heb ik al mijn liefde geprojecteerd. Of dat voor haar goed is geweest weet ik niet; maar we waren samen toch wel sterk."

"En dan komt er een volgende relatie en denk je: godzijdank, geen driftbuien meer. Een echt gesprek, rust in de tent. Zo was het ook. Al zeiden vrienden van ons wel: 'Hij loopt op zijn tenen, dat houdt 'ie nooit vol'. En dat is letterlijk zo gebleken. De kat die we hadden was bang voor mijn eerste man en ook voor de tweede; dat was niet voor niets. Alle aandacht ging naar mij en mijn kind kreeg niks. Ik denk dat hij jaloers was op de liefde die ik voor die kat en dat kind had."

"Ik dacht het echt gevonden te hebben, maar ik kreeg steeds minder respect voor hem. Een kind van negen, dat kan je toch niet negeren, die heeft toch duidelijk iemand nodig? Pas toen Sigrid zestien was, heb ik er een punt achter gezet. Stom hè? Het was weer hetzelfde verhaal, je laat het weer doorlopen. Ik dacht ook: jesus mina, dit is de tweede keer dat het fout gaat; een gevoel dat ik gigantisch faalde."

"Ik heb nog even gedacht: ik neem een leuke vriendin, ik hoef geen man meer, als dit het nou allemaal is... En toen kwam Wybe. Het fantastische aan Wybe is dat hij me het gevoel geeft dat ik blij mag zijn met mezelf. Als ik 's nachts door wil schilderen vindt hij dat prima, hij heeft zat werk hier beneden liggen, gaat 'ie ook lekker zitten werken. In feite draagt hij me op handen. En dat is een heerlijk gevoel."

"Vanaf het moment dat ik voor de eerste keer trouwde ben ik iedere donderdag naar de kunstkring geweest in Tilburg. Dat liet hij weer wel toe; ik was ook altijd heel snel thuis. Op de kunstkring kon ik heerlijk anatomie tekenen, ze hadden daar naaktmodellen, ik kon precies zien hoe het onder dat velletje zat. Alle dingen die ik op een academie had moeten leren gingen daar spelenderwijs."

"In die zin heb ik altijd wel een eigen leven geleid. Ik maakte kleding voor Sig en mij; naar de markt voor een lapje van vijf gulden, daar maakte ik dan de meest vreemde creaties van en het dorp maar kijken. Dat wel. Ergens denk ik: ik ben een slappe hap geweest. Aan de andere kant wist ik toch wat ik wilde en dat is op den duur ook allemaal uitgekomen."

"Daarom hoop ik ook dat dit verhaal niet overkomt alsof ik een geslagen hond ben of zo. Dat is niet zo. Ik weet nog dat ik na mijn eerste scheiding, ik was toen een jaar of dertig, door dat dorp liep waar je door iedereen bekeken werd. Ik dacht: ik gooi die grote neus

omhoog en dan zullen ze eens zien dat ik er ben. Ik had een vechtlust van hier tot ginder."

"In wezen heb ik iets heel tweeslachtigs. Naar buiten treden en naar binnen willen gaan. Ik kan nu ook alle kanten uit, ik voel me overal thuis. Toen ik Wybe pas leerde kennen had ik dat niet. Hij nam me overal mee naar toe en met het zweet in mijn handen en de druppels langs mijn rug stond ik op recepties. Doodeng vond ik het allemaal."

"Vroeger keek ik heel erg tegen mensen op. Als ik aan tafel zat bij zo'n industrieel dacht ik: oh god ik weet niks over politiek of over zaken, waar moet ik in godsnaam met zo'n man over praten. Maar je raakt eraan gewend en je wordt wijzer. Nu heb ik zoiets van: je hoeft je niet te schamen over wie je bent; ga over zijn kinderen praten, kijk of hij wat meer inhoud heeft dan alleen die cijfers van kantoor. Je gaat anders denken, krijgt minder angsten."

"Dat gevoel altijd de mindere te zijn, dat was er zo ingeslopen. Eigenlijk heeft Wybe me daar uitgetrokken, dat is zijn hele grote verdienste. Iedere dag

zegt hij hoe blij hij met me is. Dat is toch een wonder? Ik heb nooit geloofd in goede relaties, over de liefde had ik een soort doemdenken. Dat het zo goed kan gaan, dat vind ik nog steeds fantastisch."

"Wybe was de eerste die een schilderij van mij kocht; Vleugellam heet het. Een gehavende vrouw in windsels met een vogeltje in haar hand zonder kop en zonder snavel. Heel symbolisch. Ik kan er nu over praten, maar in die tijd deed ik mijn mond niet open, mijn verhaal zette ik wel op het doek neer. Het was een hele serie ingedoopte figuren, mijn eerste expositie na mijn scheiding."

"Wybe wou voorgesteld worden: we waren toen geen van beiden vrij. Ik zag ook niks in hem; ja, een aardige man, vooral natuurlijk omdat hij mijn schilderij kocht, de enige op die hele expositie. Maar bij hem was het meteen liefde op het eerste gezicht, zei hij later. Hij begreep eigenlijk niet dat ik in zo'n dorp in Brabant woonde en wat ik met die man moest met wie ik toen was. Maar hij heeft me met rust gelaten."

"Via via hoorde hij dat mijn relatie was afgelopen, en toen zei hij: 'Zal ik eens een mooi visitekaartje voor je maken'. Want hij zat in het grafische. Hij liet aanschafkaarten maken, uitnodigingskaarten in kleur, dat toont fantastisch. En dan schreef hij weer: je moet je handtekening eens wat volwassener neerzetten. Want ik zette er in die tijd gewoon heel lullig A.M. onder. Dan gaf hij voorbeelden, hoe andere schilders dat deden, allemaal heel vriendelijk. Langzaam ben ik overstargt geraakt."

"Ik ben nooit lang alleen geweest. Dat vind ik eigenlijk wel zwak van mezelf, het heeft iets afhankelijk. In wezen liet ik me toch weer aan de hand meevoeren, liet ik me weer vertellen hoe het moest. Dat zit kennelijk toch in de aard van het beestje. Maar nu heeft het positief uitgepakt."

"Misschien dat ik wat op mijn vaderlijk. Mensen zeiden wel eens dat hij te goed voor deze wereld was; niet dat ik wil zeggen dat ik dat ben. Maar hij ging er altijd van uit dat mensen te vertrouwen waren, en eigenlijk wil ik ook zo zijn. Ik heb mijn kind ook veel vertrouwen in mensen meegegeven; zo zelfs dat ik af en toe wel eens dacht: god Sig, doe je ogen open. Maar door schade en schande zul je wijzer worden, denk ik dan maar. En vertrouwen wordt niet altijd misbruikt."

"In het begin sleepte Wybe me overal mee naar toe. Nu kan ik af en toe zeggen: ho, zo is het genoeg. Hij is toch een dominante man. Dat is niet negatief, hij is het gewoon; heel aanwezig. Misschien ben ik dan inmiddels ook wel een beetje geworden, geef ik wat te tegengaan. Maar het is gewoon zo dat hij vaak weet wat goed voor me is. Niet dat ik er blind achteraan loop, maar hij is zakelijk beter onderlegd en dan hoef ik me daar tenminste niet mee bezig te houden."

"Laatst werd er over ons geschreven in de trant van dominante-man-met-zieglutruite. Zo is het niet. Ik weet anders goed wat ik wil en niet wil. Nu. Maar Wybe bedrijft mijn pr en dat doet hij veel doortastender en concreter dan ik ooit zou durven. Ik ben ook blij dat ik daar nooit bij ben. Hij is in feite de galerie, hij heeft mijn bedrijf gemaakt."

"Het drijft op bekende namen, zo werkt het nou eenmaal, anders zou ik geen twintigduizend gulden voor een portret kunnen vragen. Dat er, in de krant komt dat ik een minister geschilderd heb, de koningin, dat pusht hij allemaal. Party's bezoeken ziet hij ook als een vorm van werken."

"Hij kon me echt bij mijn schouders pakken en zeggen: ga daar maar eens bij staan. Dan ben ik pijnlijk. Ik zei: 'Dat mag je me absoluut niet meer aandoen, dat je me zo maar naast iemand zet en ik daar met mijn mond vol tanden sta bij mensen met wie ik volgens jou moet praten.'"

"Van de week weer; waren we ergens, zegt hij: 'Zeg die even gedag'. Ik zei: 'Ja, dahag, ik ben geen puppet'. Zo werkt het niet. Niet meer, in elk geval. Alles wat Wybe voor mij doet bedoelt hij honderd procent positief, alleen in mijn belang; daar twijfel ik niet aan. Maar ik ga mee tot zover, en niet verder."

"Van zichzelf is hij een beetje een bulldozer, ja. Maar hij weet nu dat dat niet werkt. We stonden een keer ergens op een kleine ontvangst en pr Pieter van Vollenhove komt binnen met prinses Margriet. Wybe pakt mij bij mijn middel en schuift me er zo naast. Ik had geen idee wat ik moest zeggen. Dat kun je toch niet maken? Toen ben ik echt zo verschrikkelijk kwaad geworden. Genant, toch? Ik begreep het wel: dat is zijn enthousiasme. Maar ik ben nou wel oud en wijs genoeg om mijn eigen boontjes te doppen. Sindsdien doet hij dat ook niet meer."

"Het liefst zou ik alleen vrij werken, maar ik heb nogal veel portretopdrachten. Dat kan ik niet allemaal achter elkaar, anders word ik gek. Want je kunt nu eenmaal niet altijd je eigen ideeën kwijt in iemands portret, af en toe moet je concessies doen. Vroeger was alles wat naar commercie riekte vies voor een kunstenaar. Maar ik ben een zelfstandig meisje met een winteltje. Dus doe ik af en toe een paar portretten en dan weer een hele tijd niet."

"Eigenlijk had ik gewoon lekker vrij willen blijven schilderen. Maar toen kwam die timmerloods tegenover ons huis vrij en Wybe zei: 'Koop die nou'. Met de verbouwing erbij kwam dat op bijna acht ton. Allemaal zelf betaald. Dat klinkt misschien lullig om te zeggen; het zal wel een soort generatieverschijnsel zijn dat je wilt laten merken dat het je eigen goedteje is."

"Ik voed mijn dochter op met het idee: let erop dat je voor jezelf kunt zorgen. Mijn moeder heeft dat bij mij niet gedaan. Ik mocht dan wel naar het lyceum, maar het idee was toch trouw, kinderen krijgen, en de man zorgt voor het vrouwtje. Ik heb het altijd vervelend gevonden om een man om geld te vragen."

"Zonder Wybe had ik het ook gered als schilder. Minder mis-

schien, en rustiger. Maar er waren al een aantal exposities gehad, en ik had toen al mijn doorbraak gehad met de omslagen van de boeken van Marijke Howeler."

"Maar ik ben sneller tevreden; ik ga niet streven naar meer en meer. Hij wel, hij heeft een andere creativiteit. Het is niet alleen maar geld binnenhalen, het is de kick van scoren. Misschien gaat hij door mij op den duur ook minder hard lopen. Ik hoop het voor hem. Maar tot nu toe barst hij nog steeds van het enthousiasme; dat is wel eens vermoeiend, maar toch ook wel weer fantastisch."

"We hadden vorig jaar net het expo-aterij geopend, ik denk dat er zo'n drieduizend mensen zijn geweest op de open dagen. En opeens kon ik het niet meer aan. Zo'n depressie had ik nog nooit meegemaakt. Schilderen is toch mijn bestaan, het enige wat ik nooit meer wil missen. En als dat opeens niet meer lukt, en je er zelfs geen zin meer in hebt, dan voelt dat alsof je je basis kwijt bent. Vroeger was ik na een nieuwe expositie altijd zo'n week of twee van de leg, maar daarna ging ik weer vrolijk aan de gang. Deze inzinking heeft een half jaar geduurd; voor mij was dat best heftig."

"Mijn arts zei: 'Ik ga je geen groep geven'. En de meeste mensen hebben niet eens gemerkt dat er iets aan de hand was; je blijft gewoon meer thuis. Psycho-analyse is niets voor mij; schilderen is al zo sterk met jezelf bezig zijn. Wat heeft geholpen is dat mensen zeiden: 'Moet toch ook eens kunnen, even niets'. Dat inzicht had ik nog niet verworven, mijn pa en ma zijn ook altijd heel harde werkers geweest, en ik vind het een prettig gevoel om mijn mannetje te kunnen staan."

"Wat er gebeurd is weet ik niet, maar op een dag was het er weer. Sinds vorige week hangt er weer nieuw werk, over de twaalf sterrenbeelden; dat was een lekker rustige houvast om weer te beginnen."

"In de Verenigde Staten, waar ze me niet kennen, schreef laatst iemand dat er iets feministisch in mijn werk zit. Toen dacht ik: ik schilder vrouwen die vrij willen zijn. Dat merk ik ook aan de brieven die ik krijg; mijn werk raakt mensen die vrij willen zijn, maar dat niet zijn. En die vinden daar iets van terug in die schilderijen."

"In intellectuele hoek wordt er wel eens neerbuigend over mij gedaan. Dat is die hojjesgeest in Nederland; als je af en toe in de *Privé* staat moet je eerst bewijzen dat je het intellect hebt om in die andere categorie bladen te mogen; zo'n gevoel heb ik. Daar word ik wel eens een beetje verdrietig van."

"En ik schilder realistisch, dat is ook not done, dan is er veel te duidelijk te zien wat erop staat. Nou ja, het realisme komt weer terug. En laatst zei iemand dat het heel intellectuele kunst is wat ik maak. Dus er is nog hoop, haha."

Ik schilder vrouwen die vrij willen zijn